

Maar desniettemin staande?

In De Heraut van 19 Dec. j.l. wordt één der punten van de critiek op bedoelde dissertatie betwist. Het geldt de quaestie van het ambtsalve zitting hebben van leden der Classisale vergadering. Allerlei omstandigheden en vroegere gevallen worden genoemd, toen sommige gemeenten alleen maar een predikant hadden, en nog geen ouderlingen en diakenen, en deze predikant dan zonder credentiebrief ter Classisvergadering verscheen. Eindelijk luidt het dan: „Waar geen kerkeraad is kan natuurlijk van delegatie geen sprake zijn... De predikanten kwamen op de Classis dus zonder delegatie of credentiebrief mee te brengen, alleen omdat ze predikanten waren en als zodanig hun kerken vertegenwoordigden”.

Nu werd reeds in De Bazuin van 5 Nov. j.l. aangegeven, hoe foutief de voorstelling is, dat Voetius leeren zou, dat de leden eener Classisvergadering in bepaalde gevallen ambtsalve leden der vergadering zouden zijn; en in De Reformatie van 16 Juli j.l., dat dit ambtsalve ook niet opgaan zou, wanneer gemeenten buiten den predikant geen ambtsdragers hadden.

De onjuistheid der conclusie: „dus... alleen omdat ze predikanten waren”, blijkt ook terstond, wanneer we ons een geval concreet voorstellen.

Stellen we, dat de Classis Zutphen vergadert. En dat daar kwam de predikant van Zonnemaire in Zeeland, of die van Thesinge in Groningen, en dat de gemeenten aldaar geen ouderlingen en diakenen hadden, zouden dan deze predikanten als stemhebbende leden ter vergadering der Classis Zutphen worden toegelaten?

Natuurlijk niet.

Maar zij waren toch predikanten?

Ja, doch dat zou niet voldoende zijn.

Zij zouden predikant moeten zijn van ééne der kerken van de Classis Zutphen.

Dus niet „alleen omdat zij predikant waren”, zonder meer, zouden zij stemhebbende leden dezer Classis of van eene andere Classis kunnen zijn, maar alleen omdat zij predikant zouden zijn van ééne der kerken van de betrokken Classis.

Niet hun predikantschap als zodanig, maar hunne betrekking als predikant tot ééne der Classiskerken zou hen als stemhebbende leden der Classisvergadering doen toelaten.

De Classes enz. zijn vergaderingen van Kerken door hare vertegenwoordigers, en niet, zooals de Kerkeraden, vergaderingen van ambtsdragers als individuele ambtsdragers, en zij dragen daarom ook een ander karakter dan kerkeradsvergaderingen.

Dat Calvijn Synodes meermalen „conventus pastorum, samenkomsten van herders” noemt, is in geen enkel opzicht tegenbewijs. Om meer dan ééne reden niet. Om de bijzondere kerkelijke toestanden en verhoudingen te Genève met omstreken. En om eene reden, die reeds aangegeven werd in De Reformatie van 16 Juli j.l., en in De Bazuin van 5 Nov. j.l.

Dergelijke vergissing, waarbij de in de redeneering gemaakte sprong niet opgemerkt noch erkend wordt, hoe wel die aangewezen werd, is veelbetekenend. Van „niet getuigen van wetenschappelijke zin” gesproken!

We behoeven ons ook maar te herinneren de foutieve redeneeringen en historie-mistekeningen, waarop ik wees in mijn artikel: „Dr H. H. Kuypers jongste aanval op de Theologische School”, in De Reformatie van 12 Maart 1937. S. GREIJANUS.

P.S. Overigens wordt in dit stuk van Prof. Volbeda ook beweerd en door De Heraut overgenomen, dat de leiders der doleantie in hunne kerkrechtelijke beschouwingen fout gingen. „Voor al de leiders der Doleantie... waren tegelijk niet genoeg op hun hoede voor het gevaar, dat nu dreigde van het Independentisme en verloren wel eens uit het oog, dat de Scylla van het Independentisme een niet minder groot gevaar is dan de Charybdis van de hiërarchie. Al was echter

hun canonisch equilibrium gestoord, ze hadden toch te gezond verstand om geheel Independent te worden.” Natuurlijk beteekent dit te dezer zake op zichzelf niets. Want als de beschuldiger van Independentisme zelf hiërarchisch is? De hiërarch zal den zuiver Gereformeerde van Independentisme beschuldigen. Het is dus bij zulk een onbewezen uitspraak maar de vraag, wat de beschuldiger zelf is. S. G.

De Hagen over den Heer Janse.

De T. H. Hagen schrijft in „Delftsche Kerkbode” over twee boeken van den Heer Janse. Het eene is een herdruk van diens: „De mensch als levende ziel”. De Hagen „had wel gewild, dat hij (J.) geen 2e druk daarvan had uitgegeven, en gewacht op de uitspraak van de benoemde Synodale Commissie”. Ik vraag me af, waarom juist De Hagen dat gewild had. Heeft hij dat ook gewild ten aanzien van de brochures van Prof. Dr V. Hepp? Zoolang men Prof. Hepp aanmoedigt om over kwesties die (nog wel op zijn eigen aandrang) aan een commissie overgegeven zijn, als lid der commissie een reeks brochures te schrijven, waarin ook over andere leden der commissie op zoo karikaturiseerende manier wordt geschreven, moet De Hagen den Heer Janse, die niet eens lid der commissie is, niet verzoeken na te laten, wat in Prof. Hepp geprezen wordt.

Het andere boek van den Heer Janse is diens „Leven in het Verbond”. Daarvan zegt de recensent:

„Leven in het Verbond” is een ander soort werk, waartegen ook wel bedenkingen ingebracht kunnen en zullen worden, met name ten opzichte van het zelfonderzoek, maar dat als geheel de zuivere Schriftuurlijke lijnen trekt. Vooral ten opzichte van onze jeugdverenigingen. Een kostelijk boek, waardoor we weer een frisse kijk krijgen op het Verbond des Heeren. Voor velen in de kerk wel nodig. Daardoor wordt het geestelijk leven gebaat.

Hier ligt een heel stuk rechtvaardiging in, en een afwijzing van hier en daar op instigatie van Prof. Hepp opkomend verzet tegen wat de Heer Janse schrijft over het verbond. K. S.

HET BOEK VAN DE WEEK

Rondom de Kuypers-litteratuur.

VI.

Onder de Gezindheden voor wier recht Groen met zoo groote volharding streed neemt de Hervormde Gezindheid een bijzondere plaats in. Met grooten nadruk pleit Groen daarom speciaal voor „het regt der Hervormde Gezindheid”.

Ook deze Gezindheid — Groen wordt niet moede het te betoogen — bezit dat recht niet krachtens beschikking der Regeering of volgens het besluit der Volksvertegenwoordiging, neen, het is verankerd in Gods ordeningen.¹⁾

Dat recht der Hervormde Gezindheid bestaat hierin, dat zij recht heeft „op de handhaving van haar leer; op de eerbiediging der waarheden die zij belijdt; op de prediking van hetgeen zij als het alleen schriftuurlijk en zaligmakend Evangelie beschouwt”. De werkelijke leden der Kerk — dat zijn zij die aan de hoofdzaak en het wezen van het geloof der Kerk gehecht zijn — „hebben regt de verwijdering te eischen dergenen die te gelijk leeraars in de Kerk en bestrijders van de kerkleer verlangen te zijn”. Zij hebben recht op onderwijs voor hun kinderen overeenkomstig het geloof der Kerk. Zij hebben recht op een vorming der toekomstige leeraars niet tot vijanden en bestrijders,

1) Het Regt enz., p. 122/3.

zij maar macht kunnen uitoefenen. Maar dat is recht vorstelijk, indien men als Jozef, alle rechten heeft en die alle overdraagt aan een klein kind en nog niets ziet van de macht en de glorie, die bij een koning en zijn rechten hooren; om te gelooven alleen in God. Die bij het recht ook de macht geven zal op Zijn tijd.

Nu, in dat groote geloof, dat de Zoon van Maria, wanneer Hij op aarde gekomen zal zijn, niet alleen het recht op de macht ontvangen zal, maar ook op recht en gerechtigheid Zijn heerlijk koninkrijk vesten zal en de macht veroveren en alle wetten navenen en Zijn volk dienen zal; in dat groote geloof, dat toch naar menschen-zeggen een wisseltrekken op de eeuwigheid is, staat Jozef op en neemt Maria tot zich in huis. En deze man, wat een man! blijft den Heere en Maria en Israël dienen. Want hij maakt van zijn huwelijksrechten geen gebruik, tot aan de tijden, dat Maria haren eerstgeboren zoon gebaard zal hebben. Hier is een koningszoon, die sterker is dan alle stedendwingers, want hij beheerscht ziel en zinnen, lichaam en leven en stelt die Gode dienstbaar. Hij dient zijn volk en geeft zijn vrouw ten bate van Gods werk.

Groot is deze Jozef. Wat een sparende liefde. De Vader van Maria's Kind heeft gesproken. En nu behoeft Maria voor haar naam en voor de eere en toekomst van haar Zoon niet meer bevreesd te zijn. Want over haar eer en over de toekomst van den Zoon waakt deze Jozef, deze geloovige ambtsdrager Gods. Want ingeschreven zal nu het Kind worden als Zoon van David en dat zal Hij

maar tot verdedigers en handhavers der kerkleer.²⁾

Dit diep gefundeerde, onverwoestbare, onschendbare recht bepaalt nu ook de verhouding van de Kerk tot den Staat. Het bakent vanzelf de grenzen af, die beider sfeer scheidt. Het bepaalt ook het verband, dat tusschen beide moet bestaan.

Daarom treft Groen nu het volgende. En dat zijn grondgedachten die voor iedere periode van zijn levensstrijd gelden.

„Onafhankelijkheid in al wat geloofsaangelegenheden betreft, volledige onafhankelijkheid der Kerk, om volledige onderwerping aan het eenige Hoofd te kunnen bewijzen, moet in elke verhouding tot het wereldlijk gezag voorop staan.”³⁾ „Autonomie der Gemeente, bevoegdheid en verplichting tot verkondiging der leer, tot vorming der leeraars, tot onderwijs en opvoeding der jeugd, overeenkomstig het geloof”, dat is naar Groen's overtuiging, wat „onontbeerlijk is voor de rigtige verhouding van Staat en Kerk”. „De Kerk moet geëerbiedigd worden „in haar geloof, in de zelfstandigheid van haar inrigting, in de onafhankelijkheid, welke voor onderwerping aan den Heer der Gemeente, aan den Heer van allen vereischt wordt.”⁴⁾ „Dit is de theocratie ook van Calvijn. Niet de onderwerping van den Staat aan de Kerk, maar de onderwerping van beide aan God en zijn eeuwige wet.”⁵⁾ En de Kerk en de Staat, „onafhankelijk beide, reiken elkander, waar onderwerpen van gemeenschappelijk belang zijn, in gemeen overleg de hand.”⁶⁾ Alzoo „geen staatsalvermogen, ten gevolge waarvan — om mij bij twee punten te bepalen — de Staat opperschoolmeester en opperdiaken zij.”⁷⁾ Telkens weer poneert Groen de leus: niet het ultramontaanse beginsel: de Staat onder de Kerk; ook niet het revolutionaire beginsel: de Kerk onder den Staat, maar de leus der Reformatie: zelfstandigheid der Kerk!⁸⁾

Hoe de bescherming van de Kerk door den Staat — waarop de Kerk recht heeft⁹⁾ — moet geschieden, is uit het bovenstaande gemakkelijk af te leiden.

Nooit wordt de Staat geroepen om te beslissen over interne kerkelijke aangelegenheden als leer, tucht, kerkinrichting en -regeering. „Laat men bewaard blijven voor een theologiserend Gouvernement!” roept Groen uit.¹⁰⁾

Neen de Staat is alleen maar geroepen „om kracht te verlenen aan hetgeen omtrent den aard en de voorwaarden der Kerkgemeenschap, in de Belijdenis zelve, kerkelijk beslist is. Als ik de hulp der Politie tegen overlast in mijne woning verzoek,

2) Idem, p. 92; V: XII. Adviezen, II, (1857), p. 270, 272. Narede van vijfjarigen strijd, p. 58.

3) Het Regt enz., p. 98.

4) Idem, p. XII.

5) Ned. Ged., IV, p. 341.

6) Adviezen, II, (1857), p. 272. Narede enz., p. 58.

7) Idem, p. 268.

8) Ned. Ged., IV, p. 18, 143, 150, 173, 277, 340.

9) Over het recht van de Kerk op bescherming door den Staat, schrijft Groen: „Met den Staat vereenigd, heeft de Kerk op onafhankelijkheid in haar eigenaardigen werkkring evenzeer regt. Van den Staat gescheiden, is zij evenzeer tot het inroepen der algemeene beginselen van regt en billijkheid bevoegd. Zij steunt bij haar aanvraag, niet op eenigen voorrang, op eenig voorrecht, dat uit eene te niet gegane betrekking op den Staat zou kunnen worden afgeleid; maar wel op het algemeen regt van elke corporatie, zoowel als van ieder bijzonder persoon, om, wanneer men onrecht lijdt, te onderkennen dat de Overheid het zwaard niet te vergeefs draagt.” Het Regt enz., p. 98/9. Vgl. vooral: Aan de Hervormde Gemeente, p. 80/81.

10) Het Regt enz., p. 101. „Geen theologiserend Gouvernement! dat is de regel, ik zou durven zeggen de gouden regel, welke door mij op den voorgrond gesteld werd.” Grondwetsherziening en Eensgezindheid, p. 410.

danken aan dezen Jozef, dezen held des geloofs.

Van hem verhaalt de Schrift weinig. Maar wat zij verhaalt is meer dan voldoende om hem dankbaar te zijn. Och neen! om met hem den Heere te danken voor Zijn genade-heerschappij. En nu zal ons laatste woord gewijd zijn aan Hem, Die Davidszoon en tevens Heer is; aan Hem, Dien Jozef Jezus noemen zal.

Van nu aan heeft dat doorluchtig geslacht van David zijn doel bereikt. Geen vrouw zal meer een rol spelen. Er zal niet meer een vrouw van Uri's staan tusschen David en Salomo, wijzend op echtbreuk; of een Maria, tusschen Jozef en Jezus, vreezend voor echtscheiding.

En toch! en toch! tusschen Jezus Christus en den Vader staat de bruid van het Lam, het volk des Heeren. Want hier is nu de Koning, op Wien alle einden der aarde hopen. Hij is alleen daarom waarlijk Koning, omdat Hij Zijn volk zalig zal maken van hun zonden. Ja, Hij is zeker van Zijn overwinning. Hij komt Zich hier woning maken om vanuit Maria's schoot de geheele aarde aan Zich te onderwerpen. Hij komt onder de bescherming van des Vaders wet. Jezus Christus komt maar niet een pógging wagen; Hij komt niet in de wereld om het eens te probeeren. Maar Hij komt zegevierende in deze wereld. Geen mensch, die het ziet, dan alleen een Jozef en een Maria; en deze alleen, omdat zij door geloofsovergave de openbaring des Heeren, het woord des Vaders over hun Zoon hebben aanvaard. De eerste onderdanen vindt de groote Davidszoon in Zijn vader

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

„Jezus Christus, de vrouw des Vaders verlossend”.

III. „Het Echtverband door den Heer van David hersteld”.

De genadeheerschappij des Heeren komt nu echter tot volle openbaring in den Zoon van Maria, die tevens Zoon van Jozef wil zijn, om van dezen niet te erven erfschulden van menschen en koningen; maar alleen erfrechten op troon en volk. En wat nu van den vader geldt, zal ten volle van dezen grooten Davidszoon gelden. Immers in Jozef's leven openbaart zich toch wel de wet der vernedering. Wie ter wereld kan in dezen timmerman de koning-in-rechten zien? Herodes vreest hem tot op dit uur nog niet, anders was hij al door de hand van dezen grootmoordenaar gevallen. Niet in tel bij volk en overheden. Men loopt hem voorbij en groet hem niet met den aan koningen verschuldigde eerbied. Maar God ziet het hart aan. In deze borst klopt een koninklijk hart! Vooral ziet God de Heere Zijn beloften aan. Want deze man is nu de enige ter wereld, die aan Maria's Kind eeuwenoude rechten geven zal. Zeker, Jozef heeft kleine kracht; maar hij heeft recht. En dat is meer dan macht. De menschen spreken anders. Die trappen op rechten, wanneer

behoef ik mijn leef

De leer, he grondslag der zijdsche den Slaa bij de ve den Staat

Als de treedt me ment den

„de acte heid van vraag, de wie is d sociatie is de Ke de Staat de Staat geloof? zindheid

Zoo ha Roomsche anen Chri eenstemm op grond ming is recht van volgens „natuurlijk zijdsche schap ge de menig wiens eig aarzeling

Graag den hoog

11) Idem.

12) „De haar leer in heid is het is voor Ke verpligting.” dit principe haar bemoe

„De Reger belang war maar in ee II, (1857), we: „de gu belang hee king van Is satie, zonde althans, on zeide hij (C van de lea maar erke Kerk in he gang vathaa p. 271: „W geven op la niz.” p. 27-

Departeme wat de Mi echnheid op staan twee volgens des Confessiona steld. Vgl. Eensgezind

13) Het

14) Het

p. 276. „U Hervormde heer Metm enkel voor gevolgtrek ik getoond bij algemeer voor de re voor ander Roomsche-lu hanne regte terrein zo Eensgezind

naar de Want zij Zij wijdd Christus”

Hij kon volen he-huis van kunnen zijn, hun. God. All David fa Hij is ee niet bev Rome's C De zond 's Heerer in Jezus geworde schappij.

Is Hij met God duivel o her stelt leven en alleen w mensche is Hij! z Triumf. toe aan rechtigh het rech lijkheid

thbare, onschend-
houding van de
zelf de grenzen
bepaalt ook het
bestaan.

volgende. En dat
ere periode van

eloofsaangelegen-
kelijkheid der
aan het eenige
in elke verhou-
oorop staan." 11)
egdheid en ver-
tot vorming der
ding der jeugd,
is naar Groen
voor de rigtige
"De Kerk moet
loof, in de zelf-
n de onafhanke-
aan den Heer
allen vereischt
ok van Calvijn.
at aan de Kerk,
aan God en zijn
de Staat, „onaf-
waar onderwer-
zijn, in gemeen
staatsalver-
om mij bij twee
pperschool-
zij." 12) Telkens
het ultramon-
der de Kerk,
nkel: de Kerk
der Reformatie:

11) Idem, p. 98.
12) „De grondwettige bescherming eener Gezindheid is met
haar leer in onafscheidelijk verband. Het kenmerk der Gezind-
heid is het Formulier waarbij de leer geconstateerd wordt. Dat
is voor Kerk en Staat de grondslag van wederzijdsch regt en
verplichting." *Het Regt* enz., p. 100. Telkens wijst Groen op
dit principe. En zijn ernstige grief is, dat de Regeering bij
haar beoogingen met de Kerk dit criterium niet erkennen wil.
„De Regeering stelde alzoo, als of de leer van ondergeschikt
belang ware, het criterium in den vorm, en dit niet alleen,
maar in een door de Regeering opgedrongen vorm". *Adviezen*,
II, (1857), p. 255. Vgl. p. 254, 262, 263, 265, 266. Hier lezen
we: „de groote vraag, waarbij het Vaderland en deze Kamer
belang heeft, betreft den grondslag der wederzijdsche betrek-
king van Kerk en Staat. Ligt deze in eene kerkelijke organi-
satie, zonder historische eigenaardigheid eener, in hoofdpunten
althans, onveranderlijke leer?" p. 267: „Het Gouvernement,
zeide hij (de Minister), kan zich niet inlaten met de zuiverheid
van de leer. Dit verlangen wij van het Gouvernement niet;
maar erkent de Regeering, al dan niet, dat ook de Hervormde
Kerk in het bezit eener leer is, voor ontwikkeling en vooruit-
gang vatbaar, doch die een onveranderlijk fundament heeft?"
p. 271: „Ware de gesteldheid normaal, de Regeering zou acht
geven op het criterium van de kerk, op de leer, op de belijde-
nis." p. 274: „Zonder buiten de orde te gaan, kan ik bij het
Departement van Hervormde Eeredienst verlangen te weten
wat de Minister verstaat door *Hervormde Kerk*. Rust haar
eenheid op de leer, of op de reglementen? Daarentrent be-
staan twee stelsels. Volgens ons, berust de Kerk op de leer;
volgens de wederpartij, op de reglementen." Dat dilemma:
Confessioneel of Reglementair wordt steeds door Groen ge-
steld. Vgl.: *Maatregelen* enz., p. 62; *Grondwetsherziening en*
Eensgezindheid, p. 412 v.v.

13) *Het Regt* enz., p. 100.
14) *Het Regt* enz., p. 100/101. Vgl. *Adviezen*, II, (1857),
p. 276. „Uit mijne beschouwing omtrent de bescherming van de
Hervormde Kerk, heeft hij (de afgevaardigde van Gouda, de
heer Metman) het vermoeden ontleend, dat ik bescherming
eikel voor de Hervormde Kerk verlang. De juistheid der
gevolgtrekking is mij niet duidelijk geweest. Sedert jaren heb
ik getoond dat dergelijk verwijt onverdiend is. Ik heb mij niet
bij algemeene betuigingen bepaald. Bij alle gelegenheden trad ik
voor de regten van andersdenkenden in de bres. Niet alleen
voor andersdenkenden in de Hervormde Kerk, ook voor mijne
Rooms-katholieke landgenooten. Wie heeft met meer warmte
hunne regten tegen vrijzinnige aanmatigingen op meer dan een
terrein zonder omwegen erkend?" Vgl.: *Grondwetsherz.* en
Eensgezindh., p. 407 v.

15) *Het Regt* enz., p. 117. *Adviezen*, II, (1857), p. 257.
Grondwetsherz. en Eensgezindh., p. 412 v.
16) *Grondwetsherz. en Eensgezindh.*, p. 410 v.
17) *Ter Nagedachtenis van Stahl*, p. 45.
18) *Ned. Ged.*, IV, p. 169.

19) *Het Regt* enz., p. 58.
20) *Het Regt* enz., p. 340.
21) „Bescherming door den
vereëdigd, heeft de
waardigen werkring
is zij evenzeer tot
n regt en billijkheid
et op eenigen voor-
niet gegane betrek-
geleed; maar wel op
oowel als van ieder
egt lijdt, te onder-
te vergeefs draagt."
de Hervormde Ge-

22) „Logischerend Gouver-
gen de gulden regel,
werd." *Grondwets-*

23) „Held des geloofs.
einig. Maar wat
e om hem dank-
hem den Heere
schappij. En nu
aan Hem, Die
aan Hem, Dien

24) „tig geslacht van
iw zal meer een
vrouw van Uria
wijzend op echt-
Jozef en Jezus,

25) „Jezus Christus en
Lam, het volk
Koning, op Wien
s alleen daarom
volk zalig zal
j is zeker van
niet woning ma-
e geheele aarde
nt onder de be-
Jezus Christus
Jezus komt niet
eëren. Maar Hij
L. Geen mensch,
en een Maria:
oofsovergave de
ord des Vaders
De eerste onder-
n in Zijn vader

behoef ik haar mijn kasboek niet open te leggen,
mijn leefregel niet te onderwerpen." 11)

De leer der Kerk, in het Formulier geconsta-
teerd, het eenig juiste criterium der Kerk, is de
grondslag voor het wederzijdsche recht en de we-
derzijdsche verplichting van de Kerk tegenover
den Staat en omgekeerd. Derhalve is zij dat ook
bij de verlangde bescherming van de Kerk door
den Staat. 12)

Als de Staat bij verdeeldheden als rechter op-
treedt moet hij zich aan dit kenmerk, dit signale-
ment der Kerk houden. Het formulier is a.h.w.
„de acte van eigendom, waaruit de wederregtelijk-
heid van den roof aan het licht komt... De eenige
vraag, door den regter of den Staat te beslissen,
wie is de eigenaar, wie is aan den eisch der As-
sociatie getrouw? wordt, op kerkelijk terrein, waar
is de Kerk? wie zijn de belijders der belijdenis die
de Staat erkend heeft? wie gelooven wat de Kerk
gelooft? wie zijn met de wettig bestaande Ge-
zindheid eensgezind?" 13)

Zoo handelend moet de Overheid eventueel de
Roomse Kerk tegen de Jansenisten en Rongi-
anen beschermen en in de synagoge den Jood tegen
den Christen. Op grond van het al of niet over-
eenstemmen met de aangenomen, wettige kerkleer,
op grond waarvan ook in de Grondwet bescher-
ming is toegezegd, moet de Overheid over het
recht van haar belijders uitspraak doen. Dat is,
volgens Groen, „een stelregel zoo eenvoudig en
natuurlijk, zoo zeer in den aard zelven der weder-
zijdsche betrekking van Overheid en kerkgenoot-
schap gegrond, dat de toepasselijkheid er van, in
de menigvuldigheid der voorbeelden, door iedereen
wiens eigenbelang niet in het spel komt, zonder
aarzeling erkend wordt." 14)

Graag beroept Groen zich voor deze kwestie op
den hoogleraar Kemper. „Deze resumeert het ge-

11) Idem, p. 98.
12) „De grondwettige bescherming eener Gezindheid is met
haar leer in onafscheidelijk verband. Het kenmerk der Gezind-
heid is het Formulier waarbij de leer geconstateerd wordt. Dat
is voor Kerk en Staat de grondslag van wederzijdsch regt en
verplichting." *Het Regt* enz., p. 100. Telkens wijst Groen op
dit principe. En zijn ernstige grief is, dat de Regeering bij
haar beoogingen met de Kerk dit criterium niet erkennen wil.
„De Regeering stelde alzoo, als of de leer van ondergeschikt
belang ware, het criterium in den vorm, en dit niet alleen,
maar in een door de Regeering opgedrongen vorm". *Adviezen*,
II, (1857), p. 255. Vgl. p. 254, 262, 263, 265, 266. Hier lezen
we: „de groote vraag, waarbij het Vaderland en deze Kamer
belang heeft, betreft den grondslag der wederzijdsche betrek-
king van Kerk en Staat. Ligt deze in eene kerkelijke organi-
satie, zonder historische eigenaardigheid eener, in hoofdpunten
althans, onveranderlijke leer?" p. 267: „Het Gouvernement,
zeide hij (de Minister), kan zich niet inlaten met de zuiverheid
van de leer. Dit verlangen wij van het Gouvernement niet;
maar erkent de Regeering, al dan niet, dat ook de Hervormde
Kerk in het bezit eener leer is, voor ontwikkeling en vooruit-
gang vatbaar, doch die een onveranderlijk fundament heeft?"
p. 271: „Ware de gesteldheid normaal, de Regeering zou acht
geven op het criterium van de kerk, op de leer, op de belijde-
nis." p. 274: „Zonder buiten de orde te gaan, kan ik bij het
Departement van Hervormde Eeredienst verlangen te weten
wat de Minister verstaat door *Hervormde Kerk*. Rust haar
eenheid op de leer, of op de reglementen? Daarentrent be-
staan twee stelsels. Volgens ons, berust de Kerk op de leer;
volgens de wederpartij, op de reglementen." Dat dilemma:
Confessioneel of Reglementair wordt steeds door Groen ge-
steld. Vgl.: *Maatregelen* enz., p. 62; *Grondwetsherziening en*
Eensgezindheid, p. 412 v.v.
13) *Het Regt* enz., p. 100.
14) *Het Regt* enz., p. 100/101. Vgl. *Adviezen*, II, (1857),
p. 276. „Uit mijne beschouwing omtrent de bescherming van de
Hervormde Kerk, heeft hij (de afgevaardigde van Gouda, de
heer Metman) het vermoeden ontleend, dat ik bescherming
eikel voor de Hervormde Kerk verlang. De juistheid der
gevolgtrekking is mij niet duidelijk geweest. Sedert jaren heb
ik getoond dat dergelijk verwijt onverdiend is. Ik heb mij niet
bij algemeene betuigingen bepaald. Bij alle gelegenheden trad ik
voor de regten van andersdenkenden in de bres. Niet alleen
voor andersdenkenden in de Hervormde Kerk, ook voor mijne
Rooms-katholieke landgenooten. Wie heeft met meer warmte
hunne regten tegen vrijzinnige aanmatigingen op meer dan een
terrein zonder omwegen erkend?" Vgl.: *Grondwetsherz.* en
Eensgezindh., p. 407 v.

naar de wet en Zijn moeder naar het vleesch.
Want zij hebben met lichaam en ziel Hem geënd.
Zij wijdden zich aan Zijn heerlijk koninkrijk, om
Christus' wil.

Hij komt nu voort te doen wat de Vader Hem be-
volen heeft. Doen, waartoe al Zijn vaderen uit het
huis van David geroepen waren, maar niet hebben
kunnen volbrengen: voorgangers van Gods volk
zijn, hun volk dienen, en voorgaan op den weg tot
God. Allen hebben gefaald. Maar deze Zoon van
David faalt niet. Hij komt Zijn volk zaligmaken.
Hij is een Redder, een Verlosser. Maar Hij komt
niet bevrijden van den aardschen vijand, van
Rome's Caesar. Want die is de grootste vijand niet.
De zonde, die als koning machtig heerschte in
's Heeren volk, moet worden bedwongen. En nu is
in Jezus Christus de genade veel meer overvloedig
geworden. In Hem triumeert Gods genade-heer-
schappij. Wie is nu de sterkere?

Is Hij het niet, die zonden draagt en menschen
met God verzoent? Is Hij het niet, die dood en
duivel overwint? Is Hij het niet, die het verbond
herstelt en Zijn volk recht geeft op het eeuwige
leven en op de vergevende Vadergunst Gods? Zoo
alleen wil Hij Zijn volk dienen. En terwijl de
menschen zeggen: verloren! Wat een spotkoning
is Hij! zeggen engelen en geloovigen: Gewonnen.
Triumf. Want een Koning, die tot in den dood
toe aan het recht voldoet en Zijn troon op ge-
rechtigheid stichten wil, Die zal ook van Godswege
het recht hebben ontvangen om tot grooter heer-
lijkheid en macht te komen dan David en

drag dat een Regeering, bij inwendige verdeeld-
heden eener Gemeente, te houden heeft, in twee
punten; bescherming dergenen die aan de oude
grondslagen getrouw zijn; vrijheid, voor hen die
daarvan verschillen, om eene nieuwe Gemeente te
vormen." 15)

Natuurlijk zal de praktijk dezer rechtspleging
moeilijkheden opleveren. „Geene partij die gaarne
in de Kerk blijft, erkent dat ze vijandig aan de
leer der Kerk is; zij verwringt die leer tot dat ze
met haar eigen denkwijs in schijnbare overeen-
stemming gebragt is. Maar dit is met elke partij
het geval; in iedere regtszaak, in iederen poli-
tieken strijd." Maar ondanks deze moeilijkheid is
het Gouvernement tot handhaving van het recht
ook der kerkelijke associatiën verplicht. Ten slotte
gaat het bij ieder rechtsgeding over kwesties, waar-
omtrent de partijen meer deskundig zijn dan de
Overheid. Altijd wordt kennisneming vereischt van
helgeen niet tot de kundigheden van den rechter
als zoodanig behoort. Vanwege het theologisch
karakter der geschillen mag het Gouvernement
zich derhalve niet incompetent verklaren. Ze moet
steeds, ook daar, recht verschaffen. 16)

Zoo poneert Groen zoo sterk mogelijk de zelf-
standigheid der Kerk, de „sovereiniteit der kerk
in haar eigen sfeer." 17) Deze zelfstandige Kerk
moet samenwerken met de Overheid — eveneens
gehoorzaam aan Gods wet — in die openbare aan-
gelegenheden, waarbij de Godsdienst in geding is.
Deze Kerk heeft ten slotte recht op bescherming
door den Staat overeenkomstig haar eigenaardig-
heid, d.w.z. terwijl men uitgaat van de leer als
het criterium der Kerk.

In deze scherp omlijnde betekenis verlangt
Groen scheiding van Kerk en Staat.

„Scheiding van Kerk en Staat beteekent in ons
Lexicon Zelfstandigheid van de Kerk." 18)
H. C. V.

15) *Het Regt* enz., p. 117. *Adviezen*, II, (1857), p. 257.
Grondwetsherz. en Eensgezindh., p. 412 v.
16) *Grondwetsherz. en Eensgezindh.*, p. 410 v.
17) *Ter Nagedachtenis van Stahl*, p. 45.
18) *Ned. Ged.*, IV, p. 169.

MUZIKALE KRONIEK

Balans.

Een stapeltje orgelmuziek, dat al eenige maanden
de besprekking afwacht, wekt op 'n laten December-
middag gedachten aan rekeningen die voldaan,
aan balansen die gesloten moeten worden. Tien
stemmige bandjes, de titels gedrukt op een rustigen
achtergrond, wel een verschil met de schoonschrij-
krullen en Renaissance-attributen, waarmee de
orgelmuziek-omslagen tot voor kort werden ver-
sierd! Wat er aan noten binnen die katten school,
was meestal zoo vervelend, dat men het na een
keer doorspelen naar de onderste plank van de
muziekkast verbande.

Maar deze werkjes zien er van buiten zoo be-
scheiden uit, dat men ze vanzelf openslaat, door-
speelt, en de meeste nog eens een paar maal door-
neemt, voor men ze weglegt, terwijl de melodieën
nog in het hoofd voortneuriën en midden in het
dagelijksch werk weer te binnen schieten.

Reeds daarom dat deze muziek perspectieven
opent met onvoorziene mogelijkheden en schoon-
heid, is het prettig bij het eind van het jaar de
balans van deze Nederlandsche orgelmuziek op

Salomo tesamen. Want meer dan Salomo is hier!

Wanneer er toch Eén is, die Zijn geheele leven
wijden zal aan Zijn volk, aan de gemeente des
Heeren, dan is deze Zoon van Maria het. Maar
niemand mag vergeten, dat Zijn Naam naar den
hemelschen Vader heenwijst. Jezus, Jozua toch
beteekent: Jahwe behoudt. De trouwe God des ver-
bonds zendt dezen Zoon als Middelaar des ver-
bonds om het verbond tusschen God en Zijn volk
te redden, te handhaven en te bevestigen in Zijn
bloed.

Zie nu den grooten rijkdom van dezen Brudegom,
Die ons kocht met Zijn bloed. God de Heere heeft
een verbond met Zijn volk. En Hij vergelijkt dat
met een echtverbond. Maar Israël wou niet naar
Gods stemme hooren. Israël verliet Hem en Zijn
geboën. 't Had zich andre goën, naar zijn lust
verkoren. Het verbond is gebroken. Of in de taal
der Schrift: Israël heeft gehoereerd; zich aan
overspel schuldig gemaakt en zich vergrepen aan
de rechten van haar God en Man.

Zie nu den Heere Jezus Christus. Hij maakt Zich
één met Zijn volk. Hij draagt aller zonden en ver-
zoent hen met den Vader. Lo-ammí wordt Ammí!
Het koninklijkste in dezen grooten Zoon van David
is dus, dat Hij den Vader Diens volk teruggeeft.

Zoo staat deze Davidszoon tusschen den Vader
en Zijn volk. Zoo zien wij in David een koning,
die zijn volk niet dient en eens anders vrouw voor
zich neemt. Nochtans triumeert 's Heeren genade-
heerschappij over echt-breuk.

In Jozef zien wij een koning, die 's Heeren volk

te maken. Niet alsof hier niet meer orgelmuziek
dit jaar verscheen. Ik noem slechts de orgelwerken
van Bijster, Michels, Smits en Zwart, om van het
minder belangrijke te zwijgen. Maar wel zijn de
hier te bespreken orgelwerken zoo representatief
voor de verschillende muzikale stijlvormen, dat
op grond hiervan een balans veilig kan worden
opgemaakt.

Het is een verheugend verschijnsel, dat steeds
meer Nederlandsche componisten gaan ontdekken,
welk een weelde van kleurmogelijkheden in het
orgel aanwezig zijn en hoe voortreffelijk polyphone
muziek erop tot zijn recht kan komen.

Zoo heeft thans de componist Bernard van
den Sigtenhorst Meyer als zijn 36ste werk
een „Passacaglia en fuga" 1) laten
verschijnen, waarin hij zijn ontdekking van dit instru-
ment duidelijk manifesteert door op de voorpagina
de dispositie van het orgel der Groote kerk te
's Gravenhage af te drukken en voor dit orgel
één — vooral in de fuga wat woelige — registratie
in het stuk aan te geven. De Passacaglia bevat
17 eenvoudige variaties op een geestig thema.
De fuga is zeer vrij van vorm en werd op een
knappe manier doorwerkt met een thema, waarvan
de intrede door een nadrukkelijke registratie or-
kestraal wordt geaccentueerd. Deze fuga is rijklijk
met kwartintervallen doorspekt, hetgeen te moti-
veeren is op grond van het feit dat het thema
zelf met drie opeenvolgende kwarten inzet. Dit
overmatig gecooquetteer met kwarten geeft aan
deze fuga een speelsch, maar ook wat cerebraal
karakter. Wij kregen den indruk dat deze Passa-
caglia en fuga meer in een virtuoze opwelling,
dan onder sterke spanning zijn geschreven. Dit
neemt niet weg, dat beide stukken frissche eerlijke
muziek en dat de twee laatste variaties nobel
van klank zijn. Wij hopen dat Van den Sigtenhorst
Meyer het niet bij dit eene orgelwerk zal laten.
Het is gemakkelijk te spelen op een tweeklaviers-
orgel met pedaal, waarbij de organist goed zal
doen niet te veel op de pretentieuze registratie-
voorschriften te letten.

Ook Marius Monnikendam publiceert pas
thans, ofschoon hij reeds als een goed kennor
van orgel en orgelmuziek bekend stond, een
„Toccata" 2) voor orgel, die door zijn brillant,
door korte pauzen onderbroken, passagewerk wel
het meest in kerken met veel nagalm zal voldoen.
De opzet van dit stuk is boeiend en heeft iets
monumentaals door de climax die zich naar het
eind toe voltrekt. Kerkelijke muziek zou ik het
niet durven noemen; het doet door zijn stampend
rhythme meer denken aan een geweldige machine,
waarin alle krachten tot een onafwendbaar resul-
taat samenwerken. Ofschoon deze Toccata niet
bepaald moeilijk te spelen is, vrees ik dat hij
onder onze organisten niet zoo gauw populair
zal worden. Daarvoor is hij te norsch en beklem-
mend. Toch zou het jammer zijn, wanneer men
zich daarom van dit werk afmaakte. Waarom wel
de hemelbestormende gedeelten in Bachs orgel-
oeuvre bewonderd, en dergelijke composities van
tijdgenooten genegeerd? Zij die ook de schoon-
heidswaarde van hijschkranten en wolkenkrabbers
zien, zullen in muzikaal opzicht in dit orgelwerk
iets vinden dat hun op gelijke wijze kan toe-
spreken.

De volgende balansposten zijn werken van orga-
nisten, die reeds verscheidene malen voor orgel
publiceerden.

Van Hendrik Andriessen verscheen de

- 1) Uitgave G. Alsbach & Co., Amsterdam.
- 2) Uitgave: Wed. J. R. van Rossum, Utrecht.

wel dient, en zijn eigen vrouw aan den Heere en
aan Diens volk geeft. Maar dan verhindert 's Hee-
ren genade-heerschappij de voorgenomen echt-
scheiding.

In Jezus Christus zien wij een Koning, die Zijn
volk en den Vader door dood en opstanding dient
en Zijn Vader Diens vrouw teruggeeft en haar van
den Vader als Zijn Bruid terugontvangt. 's Heeren
genade-heerschappij herstelt in Christus het echt-
verbond.

Wie nu in Hem gelooft behoort tot de Bruids-
kerk. Laat dan de bruid van Christus zich on-
besmet van de wereld bewaren. Laat ons niet ver-
geten, dat Maria's Kind tot den troon geklommen
is aan 's Vaders rechterhand. En dat Zijn genade-
heerschappij voortduurt tot den jongsten dag. Laat
Hem dan als Koning der genade heerschen in
uw hart.

Zoo is Davids bede voor Salomo ten volle ver-
vuld! „O God! geef den koning Uw rechten, en
Uw gerechtigheid den zoon des Konings. Zoo zal
hij Uw volk richten met gerechtigheid en Uw el-
lendigen met recht". Nu, deze Koning zal onze
zielen bevrijden van list en geweld.

En zoo kan ook op dit Kerstfeest anno domini
1937 de jubel worden gehoord:

„Geloofd zij de HEERE God, de God Israëls, Die
alleen wonderen doet. En geloofd zij de naam
Zijner heerlijkheid tot in eeuwigheid; en de gan-
sche aarde worde met Zijn heerlijkheid vervuld."

Bellingwolde.

D. K. WIELENGA.